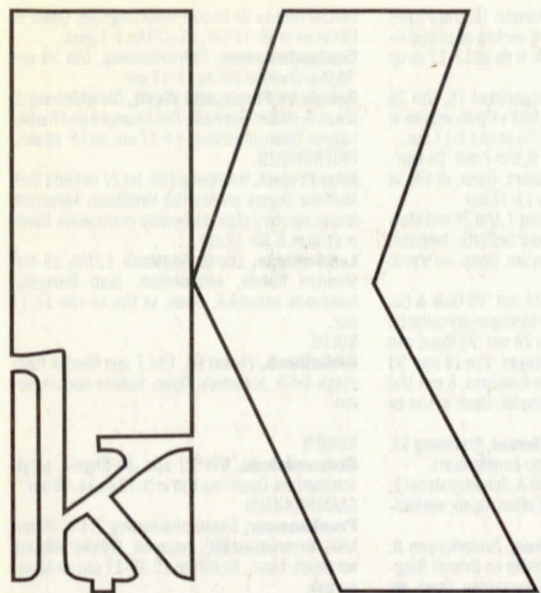

Winschoter kunstenaars Toos Hagenaars maakt bronzen kop van Johan Poppen

„Je wordt als kunstenaar geboren”

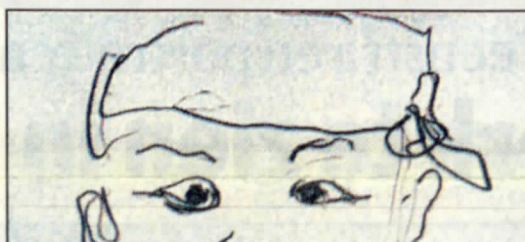

Op haar atelier staat in neonletters 'Toos'. Zeg in Winschoten: twee vlechtjes, een zuidelijke tongval en het beeld van een blote man in de voortuin. Elke rechtgeaarde Winschoter weet dan: Dit moet Toos zijn. Toos is Toos Hagenaars, kunstenaars. De blote man in haar tuin is Tula, het beeld van de leider van de grote slavenopstand in 1795 op Curaçao. De zachte g kreeg ze mee met de geboorte in Venlo. De vlechten zitten er al zo'n beetje haar hele leven en zijn zo ongeveer haar handelsmerk. Toos Hagenaars (1932), expressief en spontaan, maakt beelden en tekeningen. Haar eerste beeldje maakte ze vijftig jaar geleden: een zelfportret. Met vlechten. Haar laatste voltooide beeld is de bronzen kop van Johan Poppen, oud-hoofdredacteur van de Winschoter Courant en naamgever van de Johan Poppen-prijs.

inzending van de Bienale in Sao Paolo. Maar ze maakte er vooral Tula, de leider van de slavenopstand in 1795 die door zijn vijanden verdrinken werd in zee. Hagenaars maakte Tula, naakt zoals de opgestane doden bij het Laatste Oordeel. Haar model was dezelfde man die de rol van Tula speelde in het toneelstuk dat Pacheco Domacassé over de opstandeling maakte.

Rumoer

sen elkaar over de hele wereld aandoen. Ik hoop dat mijn beeld de mensen aanzet tot nadenken." Want het moet altijd wel ergens over gaan, vindt ze. „Altijd betrokken hè. Zo ben ik nou eenmaal gebakken.”

De Gouden Man

In haar woonkamer staat het beeld *De Gouden Man*. Mensen kennen de beelden om variere

◀ Toos Hagenaars met de kop van Johan Poppen, oud-hoofdredacteur van de Winschoter Courant.

Door **Mat Ringers**
Foto's **Anne Marie Kamp**

Dineke ten Broeke: „Ik wilde al wat langer een beeld van Johan en toen ik het presentatieboek van Toos Hagenaars zag, wist ik wel dat zij het beeld moest maken." Het beeld is geslaagd, de gelijkenis treffend en te eniger tijd zou er eigenlijk een mooie plek voor bedacht moeten worden. „Maar nu nog even niet. Ik moet er nog een beetje naar toe groeien." Voorlopig staat de kop van Poppen op zijn bureau in de zijkamer waaraan hij altijd werkte. Een mooie plek, vindt de weduwe. Te donker, vindt de maakster van het beeld, maar dat komt wel goed.

Die opvatting is Toos Hagenaars ten voeten uit. Always look at the bright side of life en haar emoties ontbranden gemakkelijk. Haar tekeningen worden gemaakt in zo'n geconcentreerde explosie, haar beelden vergen wat meer bedachtzaamheid. „Werken doe ik een trance, een soort extase. Je wordt één met de wereld, één met wat je ziet en maakt. En je maakt altijd iets dat er nog niet is, dat nog niet door iemand anders gemaakt is. Beelden maken is hard en geconcentreerd ambachtelijk werk, tekenen een vulkaanuitbarsting, maar vergt ook heel veel concentratie."

Na de voltooiing van de kop van Johan Poppen was ze, als gebruikelijk, moe. „Maar het was hartstikke leuk om 'm te maken. Eerst moest ik werken van foto's. Te kleine foto's eigenlijk en toen heb ik zo'n grote loop op een standaard gekocht. Toen kreeg ik videobeelden en die kun je stilzetten, lekker groot. Die loop komt nog wel eens van pas als ik oud word."

Vader Hagenaars vond een HBS-opleiding al heel mooi. Naar de academie voor beeldende kunsten? Ijdele praat en luchtflitserie vond vader. Toos moest eerst maar eens de basis leggen voor wat maatschappelijke zekerheid en zo werd het een onderwijsakte en tien jaar voor de klas. Ze volgde evenwel haar eerste kunstzinnige lessen bij Sjef Moonen en bij hem kwam ook haar eerste beeld tot stand. *Zelfportret met vlechten*, 32 centimeter hoog. „Zeer goed, juffrouw Hagenaars," sprak haar leermeester.

Leermeester

Hagenaars nam nog lessen bij Jacques van Rijn in Eindhoven, bij Jan van Eijck in Maastricht maar vooral bij de uit Winschoten afkomstige beeldhouwer Johan van Zweden. Ze was inmiddels getrouwd met de pedagoog Cornelis van Mierlo en in verband met diens werk woonachtig in Beek bij Nijmegen, dichtbij de in Arnhem gevestigde leermeester dus.

Ze werd ook begeleid en becommentarieerd door de Amsterdamse kunstenaar Ro Mogendorff, de schoonzuster van toneelcoryfee Albert van Dalsum, die haar voortdurend aanmoedigde door te gaan. Niet trouwen vond Mogendorff, want dan kwam er van werken niets. En kinderen waren al helemaal funest voor een carrière. Het zijn de enige adviezen die Toos Hagenaars niet van haar opvolgde.

Het werd dus Cornelis en het werden vier kinderen. Twee van Cor en haar en twee adoptiekinderen uit Korea. „Je kunt wel naar de televisie kijken en dan maar lullen over de ellende in de Derde Wereld. Je kunt ook een daad stellen en dat hebben Cor en ik maar gedaan."

Van Mierlo kreeg in 1969 van regeringswege de opdracht een pedagogisch-didactisch bureau op te zetten op Curaçao en zo verruilde het echtpaar de natte wind en de lage luchten voor de blauwe hemelkoepel en de noordoostpassaat van de Benedenwindse Eilanden. Het verblijf van Hage-

▲ Van de Antilliaanse mannen moest Tula een broek aan, de vrouwen zagen hem liever zonder.

naars is op Curaçao niet onopgemerkt gebleven. Ze illustreerde er de (Papiamento) gedichtenbundel *Mi tata makamba* van Heske Levisson, maakte er in brons de kop van de oude Luciano Barel Koot, de laatste bentaspeler van het eiland dat in 1973 deel uitmaakte van de Antilliaanse

Rumboer. Een map vol krantenknipsels geven een beeld van het rumoer dat het beeld op het eiland veroorzaakte. Het diende een lantera (broek, red.) te dragen vond de een. Naakt is prima, vond de ander. De opwindung leidde er uiteindelijk toe dat Hagenaars de bevolking uitnodigde in haar atelier. Er kwamen duizend mensen in een week-end en dat leidde tot een volksreferendum. Meer dan achthonderd mensen wilden Tula op een ereplaats in Willemstad. Hagenaars: „Veel mannen wilden Tula een broek aan trekken, de meeste vrouwen wilden hem zonder."

Tula heeft Willemstad nimmer gezien en nu staat het beeld in de tuin voor haar huis aan de Emmastraat in Winschoten. „De mensen wilden Tula wel, het intellectueel establishment niet. Van hun mocht een makamba (blanke, red.) geen bloot beeld van een zwarte man maken. Ook dat is discriminatie, omgekeerd aan de richting waarin die meestal plaatsvindt. Of ik wrok koester? Nee. De mensen hielden toch van me."

Het regeringsbeleid voerde de Van Mierlo's naar Suriname. Een soortgelijke opdracht als voor Curaçao was de aanleiding. Tussen de aanstelling en de aankomst in Paramaribo viel evenwel de Surinaamse regering en daarmee verviel ook de opdracht van Van Mierlo. Na enig gesteggel werd een positie voor hem gevonden als adviseur van de nieuwe regering en dus bleef het een paar jaar Suriname. Toos Hagenaars exposeerde er onder meer op een plek die een decade later wereldvermaardheid zou verwerven: Fort Zeelandia.

Het werd in 1976 dan toch Winschoten. Ze kochten het huis van muziekleraar Van Zweden, jawel, de neef van haar vroegere leermeester Johan van Zweden. Sindsdien staat Tula als een vorst aan de Emmastraat, tussen het station en het centrum van Winschoten. Tula heeft inmid-

▲ Tekening van een Chinees jongetje.

dels een zoon, zittend in de Langestraat ter hoogte van het stadhuis.

Hagenaars bouwde inmiddels verder aan haar 'wereldberoemdheid in Winschoten en wijde omgeving' met onder meer de *Krinkiespijer* die door middel van een vernuftig mechaniek bedachtzaam kringetjes spuugt in het Stadskanaal, met haar twee meter hoge *Bronzen Roos* voor het Winschoter Rosarium, haar Mariabeeld voor de rooms-katholieke Sint Vituskerk, met haar *Wereldbeeld* op het Burgemeester Buiskoolplein in Delfzijl. Een magere vrouw, de vuisten gebald, de mond wijd open, zittend op een echte maar gemonteerde zeemijn. „Uit protest," zegt Hagenaars. „Ze schreeuwt het onrecht uit dat de men-

Man. „Mensen kappen de bossen om, verjagen de dieren, de oorspronkelijke bewoners. Het gaat allemaal om geld en daarom heb ik hem met goud behangen. *De Gouden Man* is de uitbouter, de grootverdiener." Voorlopig moet de man of de instelling met het grote geld voor *De Gouden Man* nog langskomen. Het beeld staat al enige tijd te koop voor 95.000 gulden.

De tekeningen van Toos Hagenaars, ze zou er wel wat meer van willen verkopen, maar ze maakte ze in serie en ze zouden ook in serie verkocht moeten worden. Ze maakte vele honderden tekeningen in het theater. Vermaard werd ze als de vrouw op de voorste rij, die zonder naar haar papier te kijken in De Klinker 'toneelspeleland Nederland' vereeuwigde.

Tja, en wie koopt er nou dertig tekeningen of daaromtrent, bijeengebracht in een prachtcassette, gemaakt van de kinderen en oude mensen in Suriname? Soortgelijke series heeft ze van mensen op Curaçao en in China, van haar reizen door Italië, Marokko en Joegoslavië, maar vooral van de zigeuners in Hongarije. „Hoe je dat doet? Nou gewoon. Als je ergens bent, moet je zorgen dat je contact hebt met de mensen. Je moet niet alleen goed naar ze kijken, je moet van ze gaan houden en dan gaan ze vanzelf van jou houden en dan zie je de mooiste kant van die mensen. Dat teken ik dan."

Want, zegt Hagenaars, kunstenaar word je niet. Je wordt als kunstenaar geboren. Dacht iedereen er maar zo over, want „er wordt heel wat afgeklooid in Nederland. Er is veel te weinig zelfkritiek. Ik heb jaren en jaren gewacht voor ik naar buiten kwam met mijn werk. Ik dacht dat ik niet goed genoeg was."

En nu? „Nu is mijn uitgangspunt: Doe je niemand pijn en doe je niemand verdriet? Is het mooi en moet je het vastleggen. Nou, dan moet je het gewoon dóén."

◀ Al vijftig jaar maakt de kunstenaar beelden.